

МОДЕРНІЗАЦІЙНІ ЗМІНИ В МЕХАНІЗМІ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІОГУМАНІТАРНОЇ СФЕРИ КРАЇН СВІТУ

Автори виявили основні модернізаційні зміни в регулюванні кадрового забезпечення соціогуманітарної сфери. Обґрунтували основні тенденції щодо модернізації механізму розвитку освітньої сфери та її кадрового забезпечення в розрізі окремих країн світу. Визначили причини та наслідки цих змін у контексті сучасної соціально-економічної ситуації в європейських країнах. Дослідили та узагальнили світовий досвід щодо політики країн Європейського Союзу у цій сфері. Здійснили аналіз існуючих оцінок міжнародних експертів щодо практики розвитку соціогуманітарної сфери та зміцнення її кадрової складової на державно-приватних засадах. Проведено порівняння українського та європейського досвіду у сфері вирішення кадрових проблем.

Ключові слова: кадрове забезпечення, модернізаційні зміни, соціогуманітарна сфера, механізм, конкурентоспроможність, кризові явища, європейські країни.

Постановка проблеми. Розвиток соціогуманітарної сфери будь-якої країни світу та вирішення проблем її модернізації значною мірою залежить від державних пріоритетів соціально-економічної політики, активності державних інституцій у цій сфері та участі всіх суб'єктів суспільного розвитку в створенні умов, необхідних для формування всебічно розвинутої особистості. Саме такий підхід обумовлений складністю вирішення економічних і соціальних проблем, що виникають в умовах формування нових хвиль світової фінансово-економічної кризи та нестабільної суспільно-політичної ситуації багатьох країн світу. Наразі представниками різних наукових шкіл визнано, що за цих умов суспільство, влада і бізнес повинні спільно вирішувати складні проблеми розвитку соціогуманітарної сфери на засадах взаємовигідного партнерства.

Мета дослідження полягає у визначенні новітніх модернізаційних змін у механізмі кадрового забезпечення соціогуманітарної сфери країн світу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проведені дослідження та узагальнення світового досвіду показало, що сучасна соціально-економічна політика країн Європейського Союзу формується таким чином, щоб стимулювати економічно активне населення до самостійного здобуття освіти протягом життя, духовного розвитку, збереження і зміцнення потенціалу здоров'я власними зусиллями за активного сприяння з боку держави. Внаслідок інтеграційних процесів соціогуманітарна сфера поступово трансформується у певний міжнародний інститут, що виходить за національні межі – відбувається процес його інтернаціоналізації. Ці проблеми відображено у наукових

працях таких учених, як І. Запатріна, Г. Дмитренко, В. Новіков, А. Колот, У. Садова, М. Семикіна, Л. Шевчук та багатьох інших. Проте окремі аспекти модернізаційних змін залишаються недостатньо дослідженими.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спільним підходом до розвитку соціогуманітарної сфери країн Європейського Союзу є те, що всі вони прагнуть підвищити її конкурентність на основі поєднання державних, регіональних і місцевих підходів в управлінні, через пошук нових стабільних джерел фінансування, підвищення якості та доступності соціальних послуг, з одного боку, та формування заінтересованості усіх членів суспільства в розвитку основних галузей соціогуманітарної сфери – з іншого. Безумовно, це сприяє успішній модернізації механізму кадрового забезпечення соціогуманітарної сфери.

Модернізаційні зміни в механізмі кадрового забезпечення соціогуманітарної сфери європейських країн відбуваються згідно з розвитком сучасних уявлень щодо принципів, засобів і конкретних шляхів гуманізації усіх сфер суспільного буття, їх демократизації та лібералізації. Доводиться визнати, що наразі економічні реалії вносять певні корективи, обумовлені високими очікуваннями щодо можливого погіршення соціально-економічної ситуації, скорочення державних видатків на розвиток цих галузей. Проте навіть за такої нестабільної ситуації європейські країни намагаються підтримувати соціогуманітарну сферу, залучати до неї обдаровану молодь, досвідчених і висококваліфікованих фахівців. Цьому сприяє також активна діяльність міжнародного фонду «Відродження», що входить до Фондацій Відкритого Суспільства та складається з

національних і регіональних фондів у понад 70 країнах світу.

За існуючими оцінками ЮНЕСКО, лише ті країни, в яких серед працездатного населення фахівці з вищою освітою становлять близько 40-60 %, можуть розраховувати на досягнення високих соціально-економічних показників і прискорення соціального прогресу. У зв'язку з цим окремі країни світу, зокрема США та Японія, прагнуть до того, щоб частка таких працівників досягала серед зайнятого населення країни позначки 90 %. За існуючими експертними оцінками у двадцяти

країнах світу з розвинутою ринковою економікою, в яких зосереджено понад 95% учених світу, прибуток у розрахунку на душу населення зростає щорічно на 200 доларів; в країнах з невисоким науковим потенціалом - лише на 10 доларів [1].

Необхідним етапом у підготовці висококваліфікованих фахівців є реформування загальноосвітньої підготовки, під час якої більшість європейських країн намагається збільшити термін її одержання (табл.1) і забезпечити надалі здобуття так необхідних для молоді базових професійних компетенцій.

Т а б л и ц я 1

Середня тривалість навчання у загальноосвітніх школах країн світу, 2012 р.

Країни ЄС	Тривалість загальноосвітньої підготовки, років	Початок навчання у загальноосвітній школі, років	Закінчення навчання у загальноосвітній школі, років
США	12	6	17
Німеччина	13	6	18
Нідерланди	13	5	17
Велика Британія	12	5	16
Франція	11	6	16
Норвегія	11	6	16
Іспанія	11	6	16
Фінляндія	10	7	16
Швеція	10	7	16
Австрія	9	6	14
Португалія	9	6	14

Джерело: узагальнено авторами на підставі [12]

В європейських країнах саме державні органи управління активно здійснюють орієнтацію суспільства на соціальний, культурний, духовний розвиток її членів на основі інтелектуальних пріоритетів реформування соціогуманітарної сфери за принципом, що передбачає активний пошук і підтримку талановитих особистостей, надання державних грантів, кредитних позик на навчання, підвищення кваліфікації чи організацію перекваліфікації. Ця система знаходить дієву економічну підтримку як держави, так і приватних підприємців, які зацікавлені у підготовці та залученні високопрофесійних кадрів до різних сфер економічної діяльності.

Зростання освітнього рівня працівників соціогуманітарної сфери є позитивним чинником впливу на соціально-економічний розвиток будь-якої країни світу, оскільки це основа їх продуктивної зайнятості, що дає змогу збільшувати частку послуг в обсягах виробництва валового внутрішнього продукту. Численними дослідженнями доведено безпосередній зв'язок між освітнім рівнем

населення та основними макроекономічними показниками розвитку країни та її регіонів.

Оцінюючи з цих позицій зміни в структурі зайнятого населення України за рівнем освіти (табл. 2), що характеризують збільшення частки осіб з повною вищою освітою, можна розраховувати на підвищення загальної результативності економічної діяльності у найближчій перспективі.

Важливим інструментом розвитку соціогуманітарної сфери та її кадрового забезпечення багатьох країн світу є процес децентралізації, який не суперечить збереженню потужних позицій держави в цій сфері, а передбачає передачу певних функцій, які раніше належали державним органам управління, на рівень приватного сектору чи місцевих органів влади.

Зокрема, у США вища освіта розвивається на засадах децентралізації, тобто характеризується різноманітністю вищих навчальних закладів, високою питомою вагою недержавних закладів, що забезпечує належний доступ громадян до якісних освітніх

послуг. При цьому зберігаються основні контрольні функції місцевих органів влади, їх намагання підтримати освітню сферу, зокрема через використання місцевих податків

на власність для фінансової підтримки дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів.

Т а б л и ц я 2

Структура зайнятого населення України за рівнем освіти, 2005-2012 рр.

	Зайняте населення за рівнем освіти у віці 15-70 р.						
	Усього, %	у тому числі мають освіту					
		повну вищу	базову вищу	неповну вищу	повну загальну середню	базову загальну середню	початкову загальну чи не мають освіти
2005	100,0	21,7	2,0	22,2	42,3	10,7	1,1
2010	100,0	26,2	1,0	20,7	44,4	7,3	0,5
2011	100,0	27,1	0,9	20,4	44,8	6,4	0,3
2012	100,0	27,9	0,9	20,5	45,2	5,3	0,2

Джерело: узагальнено авторами на підставі [11]

Процеси децентралізації соціогуманітарної сфери відбуваються в інших країнах світу у вигляді проведення тендеру на організацію певних освітніх чи культурних заходів, організацію професійної перепідготовки вчителів чи надання певних соціальних послуг. Позитивною тенденцією є та, що громадськість бере активну участь у формуванні основних напрямів політики розвитку соціогуманітарної сфери, насамперед освіти, за умови збереження за державними органами управління фінансових важелів впливу на неї.

Наразі діючий механізм кадрового забезпечення освітньої сфери європейських країн передбачає постійне підвищення професійного рівня викладацького складу, вдосконалення процесу підготовки абітурієнтів і фінансової підтримки молоді, що прагне здобути вищу освіту [2, с. 4-5]. У цьому контексті важливим є те, що існує надійна система фінансової допомоги молоді, що неспроможна сплачувати в повному обсязі освітні послуги. З цією метою діють спеціальні програми фінансової підтримки студентів, які передбачають реалізацію програм праця-навчання, гранти додаткових освітніх можливостей, студентські гранти, позики на сімейну освіту [3, с. 215].

Загальною тенденцією сучасних модернізаційних змін у механізмі розвитку освітньої сфери та її кадрового забезпечення в розвинених країнах світу є інтеграційна, що формується на основі тісної кооперації навчальних закладів з бізнес-структурами, промисловими та сільськогосподарськими підприємствами щодо оновлення навчальної

бази, підготовки нових навчальних програм, створення єдиної розгалуженої мережі сучасних освітніх закладів. Модель розвитку відомих освітніх центрів США [4] передбачає достатньо високий рівень надання якісних соціальних послуг, гідну оплату праці професорсько-викладацького колективу, всебічну підтримку зайнятості студентів на виробництві, модернізацію освітніх програм з урахуванням вимог до професійної діяльності фахівця, соціальний пакет для студентів, включаючи навіть певні побутові зручності.

Така політика пов'язана з тим, що США та європейські країни здійснюють активне формування соціальної відповідальності кожного громадянина за власну освіту, здоров'я, майновий статус та рівень соціального забезпечення. Для виконання широкого спектру цих функцій активно залучають ринкові інструменти та здійснюють державну політику з використанням адміністративних, організаційно-економічних, фінансових заходів на основі розробки відповідних програмних документів, орієнтованих на створення належних умов для реалізації набутого освітнього потенціалу та професійного досвіду працівників.

У світовій практиці розвитку соціогуманітарної сфери та вирішення її кадрових проблем на особливу увагу в аспекті корисності для постсоціалістичних країн заслуговує політика активного пошуку нових джерел фінансування, їх диверсифікації та підвищення ефективності освітніх проектів. Серед таких достатньо перспективних економічних інструментів слід відзначити публічно-

приватне партнерство, що передбачає формування та розвиток нових форм взаємодії органів публічної влади з приватними структурами, започатковане у Великій Британії наприкінці 80-х років минулого сторіччя. У соціальних проєктах, що здійснюються за моделлю публічно-приватного партнерства, інфраструктурні об'єкти, як правило, знаходяться у державній (муниципальній) власності чи є спільною державно-приватною власністю. Підставою для участі держави в цих проєктах є їх висока соціальна значущість, пріоритетність для соціально-економічного розвитку певної території та її населення.

Необхідно зазначити, що у країнах світу саме соціогуманітарна сфера та транспортна інфраструктура є лідерами за реалізованими проєктами на публічно-приватних засадах на тлі істотних відмінностей у розрізі розвинутих країн і тих, що розвиваються. Зокрема, у постсоціалістичних країнах Центральної та Східної Європи, включаючи Польщу, Хорватію, Угорщину, Румунію, країни Балтії та СНД, на такі проєкти з модернізації соціальної інфраструктури припадає незначна їх частка, а в окремих з них такі проєкти відсутні зовсім [5, с. 165-168].

За існуючими оцінками міжнародних експертів практика розвитку соціогуманітарної сфери та зміцнення її кадрової складової на державно-приватних засадах набуватиме досить швидкого поширення. Зокрема, у Росії у структурі видатків на реалізацію цих проєктів частка держбюджету очікується у найближчі роки на рівні 50 %, що безумовно сприятиме формуванню нових стимулів для підвищення рівня кадрового забезпечення об'єктів соціогуманітарної сфери.

В узагальненому вигляді економічний механізм фінансування таких проєктів можна представити такими інструментами: пряма бюджетна підтримка, податкові канікули, надання безвідсоткових державних кредитів, надання гарантій у випадку збитків від недостатнього попиту чи з інших причин, регулювання норми прибутку, встановлення цінових меж, залучення коштів міжнародних фінансових організацій, а також ресурсів так званих інституціональних інвесторів, серед яких страхові компанії, інвестиційні та пенсійні фонди. Такий комплексний підхід до фінансової основи збереження і розвитку соціогуманітарних об'єктів є необхідною умовою зміцнення їх кадрової складової. Наразі в Україні лише третина недержавних

організацій, що виконують важливі соціальні завдання, одержують необхідну фінансову допомогу від владних органів; при цьому частка такого фінансування, як правило, не перевищує 11 %. Для порівняння зазначимо, що неурядові організації Великобританії одержують від державних органів до 26 % обсягів необхідного фінансування, Фінляндії – до 57, Німеччини – 83 % [6].

В умовах фінансово-економічної нестабільності в системі дієвих інструментів механізму кадрового забезпечення соціогуманітарної сфери важливого значення набуває програмно-цільовий підхід як засіб узгодження цільових орієнтирів розвитку та ресурсних можливостей. У цьому контексті корисним для України є досвід Канади [7, с. 138-140], де розробка та реалізація інфраструктурних проєктів на публічно-приватних засадах (як основи федерального Плану підтримки економіки) дала змогу успішно реалізовувати антикризові заходи та забезпечити фінансову стабільність цієї сфери. В Росії у зв'язку з обмеженістю бюджетних ресурсів розроблено програму «Фінансування сприяння проєктам розвитку», що передбачає допомогу органам влади в реалізації регіональних і міських проєктів розвитку, серед яких значну питому вагу становлять саме соціальні проєкти, включаючи техніко-технологічну модернізацію об'єктів освіти, охорони здоров'я, культури, спорту, а також сприяння професійному зростанню кадрів [8, с. 103-105].

Акцентуючи увагу на необхідності поширення в соціогуманітарній сфері України практики формування та реалізації проєктів на публічно-приватних засадах, необхідно зазначити, що за оцінкою Міжнародного валютного фонду основними його детермінантами є: стан державного бюджету, макроекономічна ситуація, обсяги внутрішнього ринку, стан ринкових інститутів [9, с. 120-122]. Вочевидь, що за цими параметрами ситуація в Україні є несприятливою з огляду на нестабільну суспільно-політичну ситуацію, недосконале державне регулювання соціогуманітарної сфери, відсутність традицій соціальної відповідальності бізнесу. Для поширення зазначених проєктів у реаліях української економіки важливо створювати необхідні передумови, зокрема формувати нормативно-правову базу, здійснювати підготовку фахівців цього профілю. Цілком закономірно що, згідно з рекомендаціями Єв-

ропейського парламенту, особлива увага щодо вирішення проблем розвитку приватно-державного партнерства приділена саме підготовці відповідних фахівців [10]. Крім того, ці проекти здебільшого вимагають довгострокових інвестицій, а тому важливе значення мають державні гарантії, що мінімізують соціальні ризики.

Європейські країни намагаються наблизити професійну підготовку та перепідготовку кадрів до реальних потреб ринку праці та роботодавців, що практично здійснюється через механізм соціального діалогу. У цьому контексті заслуговує на увагу досвід Австралії, в якій детально відпрацьовано механізм визначення потреби у розрізі професій та спеціальностей, здійснюється регулярне оцінювання дієвості системи підготовки кадрів, а також її сертифікація та атестація. Створена в країні Національна рада з якості (до її складу входять міністри регіонального та федеральних рівнів) розробляє відповідні стандарти, здійснює консультування зацікавлених сторін з питань кваліфікаційних вимог.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сучасні модернізаційні зміни щодо регулювання кадрового забезпечення обумовлені цілим спектром чинників, серед яких провідне місце належить тим, що пов'язані з впливом системної кризи та намаганням урядів адаптуватися до швидких змін у соціально-економічній ситуації, знайти нові джерела фінансування галузей соціогуманітарної сфери та її кадрового забезпечення.

Література

1. Making European area of life long learning areality http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/eqf_en.htm.
2. Гнибіденко І.Ф. Трудова зайнятість – важлива складова соціальної політики / І.Ф. Гнибіденко // Праця і зарплата. – 2007. – № 47. – С. 4-5.
3. Робак О.М. Практика одержання освіти в кредит: зарубіжний та український досвід / О.М. Робак // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №7. – С. 215-219.
4. Шмидт В.Р. Молодой специалист на предприятии и в вузе: опыт модернизации профессионального образования в США и

Австрии / В.Р. Шмидт // Труд за рубежом. – 2002. – №3. – С.92-95.

5. Пильтяй О.В. Рівень економічного розвитку та пріоритети публічно-приватного партнерства / О.В. Пильтяй // Демографія та соціальна економіка. – 2012. – № 1(17). – С. 165-175.

6. Горемикіна Ю.В. Проблеми розвитку недержавних організацій у сфері надання соціальних послуг / Ю.В. Горемикіна // Демографія та соціальна економіка. – 2009. – № 1(11). – С.161-168.

7. Немова Л.А. Публично-частное партнерство в Канаде: чем интересен опыт этой страны? / Л.А. Немова // Демографія та соціальна економіка. – 2012. – № 1(17). – С. 138-145.

8. Баженов А.В. Развитие государственно-частного партнерства в России / А.В. Баженов // Демографія та соціальна економіка. – 2012. – № 1(17). – С. 103-109.

9. Андрюшкевич О.А. Что мешает развитию государственно-частного партнерства в России / О.А. Андрюшкевич // Демографія та соціальна економіка. – 2012. – № 1(17). – С. 120-129.

10. Запатрина И.В. Потенциал публично-частного партнерства для развивающихся экономик / И.В. Запатрина // К.: Издательский центр Союза собственников жилья Украины, 2011. – 152 с.

11. Економічна активність населення України 2012: стат. збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2013. – 207 с.

12. Офіційний сайт ЮНЕСКО <http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/default.aspx>.

References

1. Making European area of life long learning areality http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/eqf_en.htm.
2. Hnybidenko I.F. Trudova zaŭnyatist' – vazhlyva skladova sotsial'noi polityky / I.F. Hnybidenko // Pratsya i zarplata. – 2007. – № 47. – S. 4-5.
3. Robak O.M. Praktyka oderzhannya osvity v kredit: zarubizhnyy ta ukraïns'kyy dosvid / O.M. Robak // Aktual'ni problemy ekonomiky. – 2004. – №7. – S. 215-219.
4. Shmydt V.R. Molodoŭ spetsyalyst na predpnyatyy u v vuze: opyt modernyza-tsyu profesyonal'noho obrazovanyya v SSHA u

Avstryy / V.R. Shmydt // Trud za rubezhom. – 2002. – №3. – S.92-95.

5. Pyl'tyaŷ O.V. Riven' ekonomichnoho rozvytku ta priorytety publichno-pryvatnoho partnerstva / O.V. Pyl'tyaŷ // Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika. – 2012. – № 1(17). – S. 165-175.

6. Horemykina YU.V. Problemy rozvytku nederzhavnykh orhanizatsiy u sferi naddannya sotsial'nykh posluh / YU.V. Horemykina // Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika. – 2009. – № 1(11). – S.161-168.

7. Nemova L.A. Publychno-chastnoe partnerstvo v Kanade: chem ynteresen opyt etoy strany? / L.A. Nemova// Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika. –2012. – № 1(17). – S. 138-145.

8. Bazhenov A.V. Razvytye hosudarstvenno-chastnoho partnerstva v Rossyy / A.V.

Bazhenov // Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika. –2012. – № 1(17). – S. 103-109.

9. Andryushkevych O.A. Chto meshaet razvytyyu hosudarstvenno-chastnoho partnerstva v Rossyy / O.A. Andryushkevych // Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika. – 2012. – № 1(17). – S. 120-129.

10. Zapatryna Y.V. Potentsyal publychno-chastnoho partnerstva dlya razvyvayushchykh ekonomyk / Y.V.Zapatryna // K.: Yzdatel'skyŷ tsentr Soyuza sobstvennykov zhyl'ya Ukrainy, 2011. – 152 s.

11. Ekonomichna aktyvnist' naseleण्या Ukraїny 2012: stat. zbirnyk. – K.: Derzhav-na sluzhba statystyky Ukraїny, 2013. – 207 s.

12. Ofitsiynyŷ sayt YUNESKO <http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/default.aspx>.

Куценко В. И., Заяць Г. С.

Модернизационные изменения в механизме кадрового обеспечения социогуманитарной сферы стран мира

Авторы выявили основные модернизационные изменения в регулировании кадрового обеспечения социогуманитарной сферы. Обосновали основные тенденции модернизации механизма развития образовательной сферы и ее кадрового обеспечения в разрезе отдельных стран мира. Определили причины и последствия этих изменений в контексте современной социально-экономической ситуации в европейских странах. Исследовали и обобщили мировой опыт относительно политики стран Европейского Союза в этой сфере. Провели анализ существующих оценок международных экспертов по практике развития социогуманитарной сферы и укрепления ее кадровой составляющей на государственно-частных началах. Провели сравнение украинского и европейского опыта в сфере решения кадровых проблем.

Ключевые слова: кадровое обеспечение, модернизационные изменения, социогуманитарная сфера, механизм, конкурентоспособность, кризисные явления, европейские страны.

Kutsenko V., Zaiats G

Modernization changes in the staffing mechanism of socio-humanitarian sphere in world countries

Discovered the major changes in the regulation of staffing modernization of socio-humanitarian sphere. Substantiated major trends in the modernization of the mechanism of educational sphere and its staffing in other countries. Determined the causes and consequences of these changes in the context of the current socio-economic situation in Europe. Researched and summarized the global experience of European Union policy in this sphere. Carried out the analysis of existing estimates of international experts on the practice of development of socio-humanitarian sphere and strengthening its human resources component on public-private basis. Held comparison of Ukrainian and European experience in solving staffing problems.

Keywords: staffing, modernization changes, socio-humanitarian sphere, mechanism, competitiveness, crisis, European countries.

Рецензент: Заяць Т. А. – доктор економічних наук, професор, завідувач відділу проблем формування соціального капіталу Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, м. Київ, Україна.

Reviewer: Zajac T. – Professor, Ph.D. of Economic, Professor, Head of the problems forming social capital Department of the Institute of Demography and social Studies. M. V. Ptuhy Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

e-mail: demography@idss.org.ua

*Стаття подана
27.10.2013 р.*